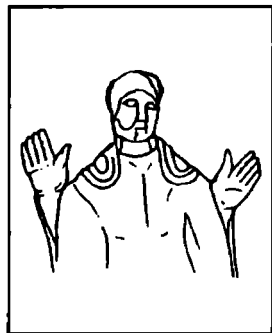

LITURGIA

Liturgia Sacra 13 (2007), nr 2, s. 297-304

KS. RUDOLF PIERSKAŁA
Opole, UO

BEATYFIKACJA MARII LUIZY MERKERT (1817–1872) — „ŚLĄSKIEJ SAMARYTANKI”

W latach 1985–1997 w diecezji opolskiej przeprowadzono dochodzenie kaniczne dotyczące życia i sławy świętości Marii Luizy Merkert. W 2002 r., również w diecezji opolskiej, przeprowadzono drugi etap dochodzenia, tzw. proces o domniemanym cudownym uzdrowieniu za wstawiennictwem Służebnicy Bożej. Dnia 20 grudnia 2004 r. papież Jan Paweł II potwierdził świętość jej życia poprzez ogłoszenie dekretu o heroicznosci cnót. Po przedstawieniu papieżowi Benedyktowi XVI ustaleń Kongregacji Spraw Kanonizacyjnych odnośnie cudownego uzdrowienia dnia 1 czerwca 2007 r. Ojciec Święty promulgował dekret o cudzie dokonany przez Boga za wstawiennictwem Czcigodnej Służebnicy Bożej Marii Merkert¹.

O beatyfikacji Służebnicy Bożej Marii Merkert zrobiło się głośno już w 1998 r., gdy parafia pw. św. Jakuba i św. Agnieszki w Nysie obchodziła 800 rocznicę poświęcenia kościoła parafialnego. Zakończył się wtedy diecezjalny etap procesu beatyfikacyjnego, a w czasie tej uroczystości nastąpiła translacja doczesnych szczątków Służebnicy Bożej z krypty kaplicy Trójcy Świętej do samej kaplicy oraz umieszczenie ich w ozdobnym sarkofagu².

¹ *Profil biograficzny Czcigodnej Służebnicy Bożej Marii Luizy Merkert*, w: *Msza Święta i obrzęd beatyfikacji Czcigodnej Służebnicy Bożej Marii Luizy Merkert*, Opole 2007, s. 16.

² M. MRÓZ, *Uroczystość beatyfikacji Marii Luizy Merkert*, WUDO 62 (2007), s. 444.

1. Sylwetka biograficzna bł. Marii Luizy Merkert

Maria Luiza Merkert żyła w latach 1817–1872. Były to trudne czasy nie tylko na Śląsku, ale w całej Europie, rozdartej ruchami rewolucyjnymi, powstaniem i krwawymi wojnami. Ówczesnym przemianom społeczno-politycznym towarzyszyła wielka bieda materialna i duchowa. Nie było zorganizowanej opieki społecznej i zdrowotnej. Wzrastała liczba ludzi biednych i oczekujących pomocy, zwłaszcza w latach wojny, głodu i różnych epidemii. Brakowało szpitali i przytułków. W mieszkaniach ludzie chorzy pozostawali bez opieki i pomocy, a na ulicach żyły dzieci osierocone lub porzucone przez rodziny, które często były bez pracy i bez mieszkań. Liczba ludzi oczekujących pomocy wzrastała zwłaszcza w latach 1830–1848, które były latami głodu i wielkich epidemii³. W takim środowisku żyła i działała Maria Luiza. Sama od wczesnego dzieciństwa doświadczyła biedy, którą spowodowała śmierć ojca rok po jej urodzeniu. Utrzymaniem i wychowaniem Marii i jej o 3 lata starszej siostry, Matyldy, zajmowała się matka, Barbara. Kiedy miała 25 lat zmarła jej matka z powodu gruźlicy płuc. Maria z wielkim oddaniem pielęgnowała swoją chorą matkę przed śmiercią. Z pewnością wówczas zrodziło się jej powołanie do szczególnej opieki nad ubogimi chorymi w ich domach mieszkalnych, którym odtąd poświęciła całe swoje życie⁴.

Maria Merkert wiedziała jednak, że sama niewiele może zdziałać, dlatego w 1842 r. wraz z rodzoną siostrą, Matyldą, i dwoma mieszkankami Nysy: Klarą Wolf i Franciszką Werner, utworzyły prywatne stowarzyszenie dla pielęgnacji opuszczonych chorych. W ten sposób położyły podwaliny pod przyszłe zgromadzenie zakonne. Pod duchową opieką ks. Franciszka Ksawerego Fischera rozpoczęły wspólną drogę życia. Głęboko przejęte potrzebami ubogich mieszkańców Nysy i okolic, gorąco pragnęły z miłości ku Bogu poświęcić czas i siły cierpiącym, bez różnicy na wyznanie, narodowość i stan. Po pierwszych miesiącach radoszej służby nastąpiły bolesne doświadczenia, które Maria przeżywała w duchu głębokiej wiary, zawierając wszystko Bożej Opatrzności. W grudniu 1846 r., na polecenie opiekuna duchowego, rozpoczęła nowicjat w Zgromadzeniu Sióstr św. Karola Boromeusza w Pradze, pielęgnując chorych w szpitalach tegoż zgromadzenia w Mělněk Podolě i Litomierzycach, a od 27 lutego 1849 r. także w szpitalu w Nysie. Pragnąc pozostać wierną charyzmatowi początkowemu, po ponad trzech latach opuściła nowicjat sióstr boromeuszek. Dnia 19 listopada 1850 r. Maria wraz z Franciszką Werner po wielu trudnościach i cierpieniach, obierając za patronkę dzieła miłosierdzia św. Elżbietę Węgierską, wznowiły w rodzinnym mieście ambulatoryjną postługę chorym i opuszczonym. Bóg błogosławił młodemu Stowarzyszeniu Sióstr św. Elżbiety, dając mu zadziwiający

³ K. DOLA, *Słowo prozą na wprowadzenie*, w: H. KAŁUŻA, *Rozpłomieniona miłością. Poezje o błogostawionej Marii Merkert*, Nysa 2007, s. 6.

⁴ M.G. CEBULA, *Błogosławiona Maria Merkert (1817–1872)*, Nysa 2007, s. 9–11.

wzrost już za życia Marii Merkert. Kilka lat po 1850 r. siostry przekroczyły granice Śląska, docierając w głąb Niemiec, na tereny województwa poznańskiego oraz do Szwecji.

Matka Maria przyjęła do zgromadzenia blisko 500 sióstr i założyła 90 placówek zakonnych. Odpowiadając na wyzwania Kościoła i potrzebujących XIX w., służyła z godnym podziwu wyrzeczeniem chorym, osobom starszym, opuszczonym i dzieciom. Odważnie i z optymizmem realizowała cele i zamierzenia związane z kształtowaniem i umacnianiem struktur nowej wspólnoty zakonnej. Dnia 4 września 1859 r. otrzymała od biskupa wrocławskiego Henryka Förstera zatwierdzenie diecezjalne dla Stowarzyszenia Sióstr św. Elżbiety. W tym samym roku w grudniu została wybrana pierwszą przełożoną generalną zgromadzenia. Dnia 5 maja 1860 r. Maria wraz z 25 siostrami złożyła śluby zakonne. To dzięki jej staraniom w latach 1863–1865 został wybudowany Dom Macierzysty w Nysie, który istnieje do dnia dzisiejszego. Dnia 7 czerwca 1871 r. wyjednała u papieża Piusa IX dekret pochwalny dla zgromadzenia, które zostało ostatecznie zatwierdzone przez papieża Leona XIII w 1887 r.⁵

Nie sposób wyliczyć wszystkich zasług i heroizmu cnót naszej nowej błogostawionej. Wraz ze swoimi współtowarzyszkami była otwarta na najbardziej konieczne potrzeby bliźnich. Dzięki szczególnej odwadze oraz nieustępliwemu dążeniu do celu pomogła wielu ludziom i to bez względu na wyznanie, narodowość, wiek, płeć i status społeczny. Zawsze jednak najbiedniejsi mieli pierwszeństwo. Ta jej działalność charytatywna napotykała wiele życzliwości i pomocy, ale także sporo trudności, niezrozumienia i osamotnienia. Umiała jednak po Bożemu przełamywać wszelkie opory i podejmować odważne decyzje w walce z przeciwnościami. Wszystkich umiała przekonać przede wszystkim swoją postawą heroicznej służby najbardziej potrzebującym. Dnia 14 listopada 1872 r. — w 55 roku życia — zmarła w opinii świętości w Nysie.

Ta data śmierci, czyli narodzin dla nieba, będzie odąd jej liturgicznym wspomnieniem w kalendarzu naszej diecezji. Z pewnością będziemy pielgrzymować do jej grobu, bo jej relikwie spoczywają w kościele św. Jakuba i św. Agnieszki w Nysie⁶.

Postać Marii Merkert mimo upływu lat jest ciągle żywa i aktualna. Przesłanie, jakie pozostawiła, to wołanie o miłość Boga i bliźniego. Podejmowała posługę nawet w najtrudniejszych warunkach, zachęcając swoje córki duchowe, by czyniły podobnie⁷.

⁵ *Profil biograficzny Czcigodnej Służebnicy Bożej Marii Luizy Merkert*, s. 12–13.

⁶ A. NOSSOL, *List Pastorski Biskupa Opolskiego z okazji beatyfikacji Marii Luizy Merkert, założycielki Zgromadzenia Sióstr Elżbietanek*, WUDO 62 (2007), s. 411–412.

⁷ CEBULA, *dz. cyt.*, s. 19.

2. Uroczystości beatyfikacji Służebnicy Bożej Marii Luizy Merkert

Sam dzień uroczystości beatyfikacyjnej, który przypadł w niedzielę 30 września 2007 r., poprzedziło specjalne triduum, a jeszcze we wtorek, 25 września 2007 r., otwarcie wystawy fotograficznej: *Maria Luiza Merkert (1817–1872) — myśli, pamiątki, miejsca, poezja*, w nyskim muzeum przy ul. Biskupa Jarosława⁸.

W następane dni przed beatyfikacją w kościele św. Jakuba i św. Agnieszki, jako przygotowanie duchowe, siostry elżbietanki oraz licznie zebrani wierni przeżywali trzydniowe obchody, na które składały się specjalne nabożeństwa i celebracje Eucharystii, z udziałem księży biskupów i licznie przybyłych księży⁹

W czwartek, 27 września 2007 r., przypadła 165 rocznica założenia Zgromadzenia Sióstr św. Elżbiety. Mszy św. przewodniczył ks. bp Paweł Stobrawa, biskup pomocniczy w Opolu. Wieczorem po Eucharystii w nyskim Domu Kultury odbył się koncert Filharmonii Opolskiej.

W piątek, 28 września 2007 r., po południu przedstawiono na ulicach miasta Nysy spektakl teatralny pt.: *Ku obudzeniu pozytywnej przyszłości*, poświęcony życiu Błogosławionej. Następnie wieczorem w kościele św. Jakuba i św. Agnieszki ks. bp Jan Kopiec, biskup pomocniczy w Opolu, przewodniczył Mszy św. w drugim dniu triduum.

W sobotę, 29 września 2007 r., w wigilię beatyfikacji celebrowano nieszpory, którym przewodniczył ks. prałat Mikołaj Mróz, proboszcz parafii. Następnie biskup gliwicki, ks. bp Jan Wieczorek, przewodniczył Mszy św., po której na placu kościelnym wykonano prezentację „*Gry ogniami*” — *Vertallen*¹⁰.

W dniu beatyfikacji, w niedzielę 30 września 2007 r., w godzinach poprzedzających uroczystą celebrację Mszy beatyfikacyjnej siostry elżbietanki przygotowały czuwanie modlitewne w różnych grupach językowych, które miało na celu, w sposób refleksyjno-medytacyjny, przygotować do liturgii oczekujących wiernych¹¹.

W dniach triduum i samej uroczystości beatyfikacji odbyło się wiele innych imprez kulturalnych: koncerty symfoniczne, kameralne, okolicznościowe akademie oraz spektakl teatralny ulicami miasta. Sylwetkę bł. Marii Luizy przybliżały również liczne wydawnictwa krajowe¹² i zagraniczne¹³, albumy¹⁴, broszury¹⁵, pamiątkowe obrazki

⁸ Program uroczystości beatyfikacji, w: *Msza święta i obrzęd beatyfikacji*, s. 41.

⁹ MRÓZ, art. cyt., s. 445.

¹⁰ Program uroczystości beatyfikacji, s. 41–42.

¹¹ M. CEBULA, *Droga do beatyfikacji Służebnicy Bożej Marii Luizy Merkert*, WUDO 62 (2007), s. 439.

¹² Zob. TAŻ, *Błogosławiona Maria Merkert (1817–1872)*, s. 64; toż. tl. na jęz. rosyjski: *Блаженная Мария Мэркерт*, Киривоград 2007, ss. 64.

¹³ Zob. E. FRANKIEWICZ, *Maria Merkert A Samaritana da Silesia*, Blumenau-S.C.-Brasil 2007, ss. 36; TENŻE, *La Samaritana Della Silesia*, Ristampato 2007, ss. 80; (tl. na jęz. portugalski i włoski oryginału: *Śląska Samarytanka. Maria Merkert — Założycielka i Pierwsza Przełożona Generalna Zgromadzenia*

z krótkim życiorysem błogosławionej oraz tomik poezji¹⁶. Mennica Państwowa w Warszawie wybiła specjalne pamiątkowe dukaty nyskie, w tym również srebrne, nawiązujące do dawnych, które były także w normalnym obiegu¹⁷

Podczas Mszy św. beatyfikacyjnej kard. José Saraiva Martins, prefekt rzymskiej Kongregacji Spraw Kanonizacyjnych, odczytał List apostolski papieża Benedykta XVI, wynoszący na ołtarze Służebnicę Bożą Marię Luizę Merkert, której wspomnienie ma być obchodzone w dniu jej narodzin dla nieba, to jest 14 listopada¹⁸. Homilię w języku polskim i niemieckim wygłosił ks. abp Alfons Nossol, biskup opolski, który też na początku Mszy przedstawił sylwetkę biograficzną Służebnicy Bożej i poprosił o beatyfikację¹⁹

Mszę św. koncelebrowało blisko 40 biskupów, w tym kardynałowie: Henryk Gulbinowicz z Wrocławia i Georg Sterzinsky z Berlina, abp Diego Causero, nuncjusz apostolski w Pradze, i nuncjusz apostolski w Warszawie — ks. abp Józef Kowalczyk. W samym kościele koncelebrowało kilkaset księży, a także uczestniczyło około 900 sióstr ze Zgromadzenia Sióstr św. Elżbiety oraz z innych zgromadzeń z różnych krajów świata. Wierni zajęli zasadniczo miejsca na placu kościelnym i częściowo w kościele, gdzie przygotowano miejsca dla 400 oficjalnych gości²⁰

Po odczytaniu przez kard. Martinsa aktu beatyfikacyjnego chór sióstr elżbietanek wykonał uroczyste trzykrotne *Amen*. W tym czasie został odsłonięty obraz nowo beatyfikowanej, który został zawieszony w prezbiterium między dwoma kolumnami z lewej strony ołtarza. Treść obrazu nawiązuje do wydarzenia z życia błogosławionej, które miało miejsce 14 grudnia 1897 r. Chodzi o jej spotkanie z ubogą kobietą, która prosiła o parę butów. Błogosławiona zdjęła wtedy swoje buty i dała je proszącej kobiecie. Obraz o wymiarach 2 x 3,30 m namalowała w Domu Macierzystym w Nysie s. M. Felicja Szewczyk z prowincji wrocławskiej Zgromadzenia Sióstr św. Elżbiety²¹.

Sióstr św. Elżbiety, Opole 1983); M.G. CEBULA, *Die Kongregation der Schwester von der hl. Elisabeth und ihre Mitgründerin Maria Merkert 1817–1872*, Halle 2007, ss. 52; M.G. SCHÖNFELDER, *Auf den Spuren der hl. Elisabeth... Maria Merkert — Mitgründerin der Kongregation der Schwestern v.d. hl. Elisabeth. Eine neue Selige verbindet Deutschland und Polen*, Halle 2007, ss. 24; *Madre Maria Merkert*, Varsavia-Roma 2007, ss. 168.

¹⁴ Zob. Z. ZALEWSKI, *Nysa. Śląski Rzym*, Nysa 2007, ss. 48.

¹⁵ Zob. SMS-y *Kochanej Matki. Przesłanie błogosławionej Marii Merkert*, Nysa 2007, ss. 64.

¹⁶ Zob. H. KALUŻA, *Rozpłomieniona miłością. Poezje o błogosławionej Marii Merkert*, Nysa 2007, ss. 62.

¹⁷ MRÓZ, *art. cyt.*, s. 445.

¹⁸ BENEDYKT XVI, *List apostolski*, WUDO 62 (2007), s. 405–406.

¹⁹ A. NOSSOL, *Radość wdzięczności „Śląskiego Rzymu” Homilia Biskupa Opolskiego wygłoszona podczas Mszy beatyfikacyjnej — 30 września 2007 roku*, WUDO 62 (2007), s. 422–425.

²⁰ MRÓZ, *art. cyt.*, s. 444–445.

²¹ CEBULA, *Droga do beatyfikacji Służebnicy Bożej Marii Luizy Merkert*, s. 443.

Na zakończenie Mszy beatyfikacyjnej kard. J. Saraiva Martins skierował do wszystkich zgromadzonych swoje przesłanie. Podkreślił w nim, że bł. Maria Luiza Merkert została nazwana „śląską Samarytanką”, ponieważ tak jak miłosierny Samarytanin pochylała się nad ubóstwem moralnym i materialnym swych bliźnich. W obecnych czasach, w których Kościół, odpowiadając odważnie na nowe wyzwania ubóstwa, z większym zaufaniem musi postawić na miłość, życie bł. Marii jest cennym wzorem oraz impulsem, zwłaszcza ze względu na kreatywność i ekumeniczny wymiar jej miłości²².

Dzień beatyfikacji zakończył się uroczystymi nieszporami w kościele św. Jakuba i św. Agnieszki w Nysie pod przewodnictwem bpa Jana Wieczorka. Po beatyfikacji przez cały czas ustawiała się kolejka wiernych, pragnących uczcić wystawione w prezbiterium relikwie Błogosławionej. Projekt relikwiarza, autorstwa s. Felicyty Szewczyk CSSE, z częstką kości bł. Marii Luizy Merkert, ma kształt mandorli. Tworzą ją i zwieńczają kłosa zboża wyrastające z podstawy. W centrum widnieje płaskorzeźba wizerunku Serca Jezusa, nawiązująca do obrazu Chrystusa z Gorejącym Sercem, któremu 27 września 1842 r. bł. Maria Luiza poświęciła siebie i swoją działalność apostolsko-charytatywną. Grecka litera *Ro* w krzyżu, obrączka z sercem gorejącym i napisem *IHS* (*Iesus Hominum Salvator* – Jezus Zbawiciel ludzi) w centrum stanowi logo Zgromadzenia Sióstr św. Elżbiety.

Następnego dnia, 1 października 2007 r., w tej świątyni celebrowano Mszę św. dziękczynną za dar beatyfikacji, której przewodniczył ks. abp Damian Zimoń — metropolita katowicki.

3. Liturgiczny obchód wspomnienia bł. Marii Luizy Merkert

W dniu 14 listopada 2007 r. uroczyste obchodzono w diecezji opolskiej dzień wdzięczności za dar beatyfikacji. Był to równocześnie pierwszy obchód liturgicznego wspomnienia ku czci nowej Błogosławionej. Siostry elżbietanki obchodziły ten dzień szczególnie uroczysto. Z tej też okazji w kościele św. Jakuba i św. Agnieszki w Nysie celebrowano uroczystą Mszę św. dziękczynną, której przewodniczył ks. abp Alfons Nossol. Wraz z nim koncelebrowali opolscy biskupi pomocniczy oraz ponad trzydziestu kapłanów²³. Podczas homilii ks. abp Alfons Nossol wyraził uznanie i wdzięczność władzom Nysy i jej mieszkańcom za dobre przygotowanie i zorganizowanie uroczystości beatyfikacyjnej oraz zapowiedział starania o uzyskanie dla kościoła św. Jakuba i św. Agnieszki tytułu bazyliki, co spotkało się z entuzjastycz-

²² J.S. MARTINS, *Przesłanie wygłoszone na zakończeniu Mszy beatyfikacyjnej*, WUDO 62 (2007), s. 407.

²³ Z. ZALEWSKI, *Pierwsze liturgiczne wspomnienie nowej błogosławionej*, WUDO 62 (2007), s. 446.

nym przyjęciem wiernych. Biskup opolski zachęcał również wiernych do rozszerzania kultu nowej Błogosławionej, aby wkrótce można było cieszyć się jej kanonizacją²⁴.

Zastosowano formularz o nowej błogosławionej zatwierdzony dla Zgromadzenia Sióstr św. Elżbiety, w którym podano specjalną kolektę, a inne teksty dobiera się z formularza o świętym, który pełnił dzieła miłosierdzia²⁵, lub z formularza jednej z Mszy wspólnej o dziewicach²⁶. Tekst kolekty brzmi następująco:

Wszchemogący i miłosierny Boże, Ty błogosławionej Marii Luizie, dziewicy, udzieliłeś łaski naśladowania Chrystusa w służbie biednym i chorym, + spraw, prosimy, abyśmy za jej przykładem i wstawiennictwem, * wiernie wypełniając wolę Ojca niebieskiego i chętnie wykonując dzieła miłości, zasłużyli na przyjęcie do grona błogosławionych w Twoim Królestwie²⁷.

Beatyfikacja Marii Luizy Merkert w Nysie, w mieście jej życia i działalności, była niewątpliwie bardzo ważnym i doniosłym wydarzeniem w życiu miasta i całego Kościoła lokalnego diecezji opolskiej. Znaczeniu tego wydarzenia dodaje fakt, iż beatyfikacja pogłębiła integracyjnie miejscowe społeczeństwo, pochodzące z różnych regionów Polski, a także z różnych krajów świata, w tym również licznej międzynarodowej wspólnoty sióstr ze Zgromadzenia św. Elżbiety.

Seligsprechung von Maria Luise Merkert — der „schlesischen Samariterin“

Zusammenfassung

Maria Luisa Merkert (1817–1872) lebte und wirkte im 19. Jahrhundert. Ihr ganzes Leben, von Geburt an, durch ihre apostolisch-karitative Wirkung bis zu ihrem Tod, war mit der Stadt Neisse und der Pfarrgemeinde St. Jakob des Älteren und St. Agnes verbunden. Am 19. November 1859 gründete Maria Luise gemeinsam mit Franziska Werner in der Heimatstadt den Verein der St. Elizabeth Schwestern für den ambulanten Dienst an den Kranken und Einsamen. Die Neue Kongregation, die für den Schutzpatron ihres Barmherzigkeitswerkes die hl. Elisabeth aus Thüringen erwählte, entwickelte sich rasch schon zu Lebzeiten von Maria Luise. Wenige Jahre nach 1850 verbreitete sich die Kongregation mit ihrem Dienst außerhalb von Schlesien, zunächst in Mitteldeutschland, im Posener Gebiet und in Schweden. Mutter Maria nahm fast 500 Schwestern in die Kongregation auf und gründete 90 Klöster. Als Antwort auf die Herausforderung der Kirche und der Bedürftigen des 19. Jhs. diente sie mit bewundernswerter Opferbereitschaft den kranken und älteren Menschen, den Verlassenen und Kindern und deswegen wurde sie „schlesische Samariterin“ genannt.

²⁴ A. NOSSOL, *Homilia wygłoszona w Nysie z okazji pierwszego liturgicznego wspomnienia bł. Marii Luizy Merkert — 14 listopada 2007 roku*, WUDO 62 (2007), s. 437.

²⁵ *Mszal Rzymski*, s. 57”

²⁶ *Tamże*, s. 44”–46”

²⁷ *Liturgia godzin. Teksty własne o bł. Marii Luizie Merkert*, Poznań 2007, s. 3; *Wskazania liturgiczno-duszpasterskie z okazji beatyfikacji Marii Luizy Merkert*, WUDO 62 (2007), s. 405–406.

Im vorliegenden Aufsatz wird zuerst die Biographie der sel. Maria Luise Merkert und dann das Programm der Seligsprechungsfeierlichkeiten, sowie auch der Seligsprechungsgottesdienst vom 30 September 2007 besprochen. Ferner wird das Reliquiar der sel. Maria Luise, das aus Anlass der Seligsprechung vorbereitet wurde, dargestellt. Zum Schluss wird die erste liturgische Feier des Gedenktages der sel. Maria Luise bei den Elisabethschwestern in Neisse am 14 November 2007 beschrieben.